Віра Мелешко

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

У нових соціально-економічних умовах розвитку України значно зростає роль та увага до сільської школи. Основне завдання якої – давати глибокі знання, розвивати здібності та таланти кожної дитини, готувати конкурентноздатну особистість до подальшого життєвого вибору. В умовах сільської школи діапазон таких можливостей значно вужчий порівняно з містом. Проте кращі колективи сільських шкіл не зупиняються на досягнутому, шукають шляхи подолання суперечностей, що виникають між освітніми потребами сільського соціуму та можливостями школи їх забезпечити.

З огляду на це, лабораторія сільської школи Інституту педагогіки АПН України (директор академік В.М. Мадзігон) розпочала дослідження проблеми формування навчально-виховного середовища у загальноосвітніх навчальних закладах сільської місцевості. Для проведення педагогічного експерименту лабораторією разом із відділом освіти Корсунь-Шевченківського району Черкаської області (начальник відділу освіти В.П. Кочегура) визначено базу дослідження та укладено угоди про проведення науково-дослідної роботи на період 2006-2008 рр.

Згідно з програмою дослідження у загальноосвітніх навчальних закладах проведено «круглі столи», де педагогічні колективи п’яти шкіл району ознайомилися з основними завданнями експерименту за темою дослідження – «Педагогічні засади формування навчально-виховного середовища у загальноосвітніх закладах сільської місцевості».

За ініціативи начальника відділу освіти В.П. Кочегури керівники кращих шкіл, учителі поділилися досвідом роботи, творчими здобутками своїх колективів. Зокрема, цікавим як за змістом, так і формами організації діяльності учнівських та педагогічних колективів розповіли директори: Моринського НВК «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня спеціалізована сільськогосподарська школа І-ІІІ ступенів ім. Героя Радянського Союзу А.П. Харковця, Гарбузинського, Зарічанського, Деренківецького НВК «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня

школа І-ІІІ ступенів» та Комарівського НВК «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа І-ІІ ступенів» (директори О.В. Здорик, І.І. Хащевацький, В.М. Нездолій, В.М. Павленко, І.М. Камінська).

Слід зазначити, що зусиллями відділу освіти, керівників шкіл, у вище згаданих загальноосвітніх навчальних закладах створена міцна матеріально-технічна база, обладнані комп'ютерні класи, оснащені навчальні кабінети, естетично оформлені інші навчальні приміщення.

Широко використовується в навчально-виховному процесі комп'ютерні технології навіть у малочисельній школі (Комарівській ЗОШ І-ІІ ст.), де навчається 52 учні та виховується 12 дошкільнят.

Про почуття відповідальності та прагнення підвищувати свій професійний рівень свідчить той факт, що усі вчителі Зарічанського НВК взяли банківські кредити і придбали комп'ютери для власного користування, відчувши нагальну потребу і переваги сучасної техніки, адже на вчительську зарплату такої розкоші педагог не може собі дозволити.

Було б доречним, щоб держава не на словах, а на ділі подбала про сільського вчителя, посприяла йому бодай в отриманні безпроцентних кредитів для придбання персональних комп'ютерів, що безперечно позитивно позначиться на якості навчально-виховного процесу в сільській школі.

За останні роки значні структурні зміни відбулися у всій освітній системі Корсунь-Шевченківського району. Здійснено реорганізацію шкіл різних ступенів у навчально-виховні комплекси, де виховуються діти, починаючи з дошкільного віку, забезпечено їх повноцінне харчування та відпочинок, облаштовані спальні та ігрові приміщення.

У великих самодостатніх школах створюються навчальні центри, у яких учні набувають та поглиблюють знання, удосконалюють і розвивають здібності та таланти, до створення яких спонукав перехід старшої школи на профільне навчання. Для сільської школи доцільним є Центр аграрного спрямування і, як правило, створюється у тих школах, де є міцна матеріально-технічна база, що підтримується потужним сільськогосподарськими виробництвами чи орендаторами земельних угідь, зацікавленими спонсорами, підприємцями тощо.

Наприклад, у Моринському навчально-виховному комплексі «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня спеціалізована

сільськогосподарська школа I-III ступенів ім. Героя Радянського Союзу А.П. Харківця функціонує кілька різних центрів.

Зокрема, у Навчальному центрі здійснюється повноцінний навчально-виховний процес. Тут оформлено 10 навчальних кабінетів, комп'ютерний клас, облаштовані класні кімнати. У центрі професійної орієнтації створено навчально-виховне середовище для підготовки учнів до сільськогосподарської діяльності, у якому обладнано 4 навчальні кабінети, 3 майстерні, лабораторія, теплиця, навчально-дослідні ділянки, кабінети для гурткової роботи.

Учні 5-7 класів здобувають знання з сільськогосподарських професій та професій побутового призначення і технічного спрямування. Старшокласники одержують поглиблені знання та вміння з різних спеціальностей, вивчаючи предмети професійно-технічного циклу, зокрема столярної та слюсарної справи, основ кулінарії, кондитерського виробництва, української вишивки, економічних знань, тваринництва, агрономії, овочівництва, квітникарства, електротехніки, в'язання, швейного виробництва, екології та тракторної справи.

Для закріплення знань, умінь та навичок сільськогосподарської праці проводяться практичні роботи на навчально-дослідних ділянках площею 2 га, що знаходяться у користуванні школи, школа у своєму підпорядкуванні має 5 га орної землі, теплицю на 120 м. кв, естетично оформлені та доглянуті клумби та квітники.

Учні основної та старшої школи на завершальному етапі навчання (9-й та 11-й клас) складають комбінований екзамен із трудового навчання, результати якого заносяться у документ про освіту, що є підставою для складання кваліфікаційного екзамену за професією.

Центр відпочинку та здоров'я у цій школі створено для проведення дитячого дозвілля та системної виховної роботи зі збереження та зміцнення здоров'я. З цією метою облаштовано ігрові кімнати, оформлена картинна галерея художника І.О. Гречухи, кабінет батьківського всеобучу, актова зала, ігровий майданчик, сад, парк, бібліотека з читальним залом. Центр дошкільного виховання охоплює добре обладнані приміщення для навчання і виховання дітей-дошкільнят, блоки для організованого гарячого харчування, майданчики для відпочинку та дозвілля, що розташовані в ігровому містечку для дошкільнят.

Як зазначає директор, основними завданнями школи є формування громадянина і трудівника, особистості, здатної реалізувати себе у сучасному соціумі, особистості з міцним здоров'ям і глибокими знаннями, розвинутим почуттям національної гідності. Саме з цих позицій Василь Олексійович Здорик здійснює керівництво колективом, акцентуючи увагу на таких проблемах:

1 навчання і виховання на основі природних задатків учнів та оволодіння компетентностями на рівні державних стандартів;
2 утвердження демократичної системи управління освітнім закладом;
3 виховання поваги до людини, власного роду, історії свого народу, краю, Вітчизни;
4 формування людини праці, творчої особистості, активного та корисного для суспільства громадянина.

Серед ключових завдань навчально-виховного комплексу – сприяти самовизначенню та становленню молодих господарів землі. Проте керівники, вчителі сільських шкіл стурбовані тим, що у навчальних планах скорочено кількість годин на реалізацію трудового навчання. Упродовж однієї години на тиждень у 5-6 класах важко домогтися її якісного виконання у сільській школі, домогтися виконання поставлених завдань з трудового навчання, виховати стійкий інтерес до сільськогосподарської діяльності. Сьогодні сільська школа потребує забезпечення засобами малої механізації для обробітку ґрунту, узгодження нормативної бази з урахуванням наповненості класів сільської школи, де б передбачалися можливості поділу на групи хлопчиків та дівчат на уроках трудового навчання.

У сільських школах Корсунь-Шевченківщини педагогічні колективи постійно дбають про створення змістовного навчально-виховного середовища, сформованого на ідеях та педагогічних надбаннях О.А. Захаренка. Уже традиційним в районі стало щорічне проведення у Сахнівській школі зльоту загонів добротворців, де відзначаються переможці різних номінацій за кращі творчі роботи та добрі вчинки.

Наприклад, за кращі літературні надбання відзначено первинний осередок «Калинове гроно», очолюваний Г.О. Вовчанівською, Заслуженим учителем України, що працює при Деренківському НВК. Цей підрозділ став основою виховного середовища школи, центром громадянського виховання, діяльність якого спрямована на формування особистості українця, його національної свідомості. Робота осередку проводиться за такими напрямами: «Я громадянин України», «Моя земля –земля моїх батьків», «Краса врятує

світ», «Ти – частинка природи, будь її господарем», «Фізкультура – здоров'я нації».

У Моринському НВК творчо працює літературна студія «Джерельця душі», де діти вчаться складати перші рядки віршів, у яких висловлюють любов до своєї школи, рідного села. Так, учениця 4 класу Оксана Поковба у вірші «Моя школа» пише про свої найзавітніші мрії:

Чудові класи, вчителі

Уміння добрі мають.

Вони до знань дорогу нам

Щоднини прокладають.

Я мрію, щоб школа в нас

Була найкраща в світі.

Любіть її, як я люблю,

Прошу вас, милі діти.

У діяльності вище названих шкіл можна простежити чітку систему роботи педагогічних колективів, які відчувають пульс інноваційних процесів та намагання якнайповніше використати його у створенні такого середовища, яке б сприяло дітям вирости мислячими, працьовитими, вдячними, закоханими у свій край, чутливими до добра і краси.

Підсумовуючи проведений аналіз діяльності педагогічних колективів, робимо висновок, що в основу їх діяльності покладено такі напрями роботи, як:

1. впровадження та використання педагогічної спадщини О.А. Захаренка, педагогіки добротворення у навчально-виховному середовищі закладу;
2. організація сприятливого середовища для організації трудового навчання та виховання сільських школярів, здійснення природоохоронної та спортивно-оздоровчої роботи;
3. ефективне використання годин шкільного компоненту навчального плану, наповнення його цікавим змістом для особистісного розвитку учня ;
4. максимальне використання місцевих ресурсів для організації додаткової освіти сільських школярів.

На етапі констатувального експерименту лабораторією сільської школи здійснено діагностичні заходи, узагальнення отриманих результатів та аналіз

достовірної інформації про стан досліджуваної проблеми, послужить підґрунтям для подальшої дослідно-експериментальної роботи, забезпечить успіх у подальшому вивченні проблеми формування навчально-виховного середовища у сільській школі.

У процесі аналізу зазначеної проблеми ми дійшли висновку, що сучасна сільська школа без сформованого сприятливого навчально-виховного середовища не зможе забезпечити якісне виконання поставлених перед сучасною школою завдань та забезпечити освітні потреби мешканців села.

Вивчення стану досліджуваної проблеми у різних областях України дає підстави стверджувати, що за останній період виявлено ряд прогресивних змін у діяльності педагогічних колективів сільських шкіл.

Слід зазначити, що за період 2003-2006 рр., переважна більшість сільських шкіл реорганізовано у навчально-виховні комплекси (НВК), де перебувають, виховуються діти віком від 3-х років без додаткового державного фінансування. А це означає, сільські школи взяли на себе додаткові функції – забезпечення умов для дошкільного виховання дітей та підготовки їх до школи.

У сільського вчителя значно зросла мотивація та проявився інтерес до педагогічної праці, підвищилося бажання працювати краще, прагнення до новизни, поступово знижуються потреби у веденні власного господарства, розпочався активний рух вчителів за відтворення життєдіяльності села під гаслом «Хто, якщо не ми?», «Хто збереже село?», про що переконливо свідчать конкретні дії.

Зазначимо, що особливістю шкіл, розташованих у малих населених пунктах, є те, що освітній заклад працює у повному соціальному та культурному вакуумі і переважно у жіночому оточенні (відсутність чоловіків у селі у весняно-літній період). Проте за власної ініціативи та особистим бажанням вчителі організовують роботу з благоустрою школи, села, разом з батьками та дітьми проводять ремонтні роботи шкільних приміщень, впорядковують шкільні квітники, працюють на пришкільних ділянках, в теплиці тощо.

Про добротворчі акції педагогів свідчить і такий факт: за рішенням педагогічної ради вчителі працюють на полях місцевого сільсько-господарського товариства, допомагають обробляти буряки чи інші овочі і зароблені кошти перераховуються у фонд школи. Так, колектив

Комарівського НВК, що складається з 12 вчителів, пропололи 15 га буряків, заробивши по 150 гривень за кожний гектар, і отримані гроші вклали у ремонт шкільного приміщення. А вчителі Зарічанської школи придбали м'який куточок для дошкільнят за отримані кошти від оренди власних паїв на землю.

Більшість сільських шкіл мають у своєму користуванні пришкільні земельні ділянки, де вирощують сільськогосподарські продукти для шкільної їдальні. Проте керівники, вчителі шкіл стурбовані тим, що у навчальних планах скорочено кількість годин на реалізацію програми з трудового навчання. Протягом однієї години на тиждень у 5-6 класах важко домогтися її якісного виконання у сільській школі, провести практичні роботи на дослідницьких ділянках, виховати стійкий інтерес до сільськогосподарської праці.

На думку педагогів-практиків потребує узгодження нормативна база щодо наповненості класів сільської школи, де б передбачалися можливості поділу на групи хлопчиків та дівчат на уроках трудового навчання, адже програми та зміст навчання на таких уроках мають бути різними.

Педагогічні колективи Корсунь-Шевченківського району активно впроваджують педагогіку добротворення О.А Захаренка в життя, наповнюючи навчально-виховне середовище цікавим змістом, підтверджуючи власними конкретними доброчинними діями, що потрібно «приносити радість дітям, поспішати робити добро людям».

Стає очевидним, що без творчого вчителя, озброєного сучасними знаннями, не може бути сформовано повноцінне, комфортне навчально-виховне середовище, орієнтоване на розвиток особистості, таке, що забезпечує інтереси батьків у досягненні спільної мети сім'ї і школи, добре організоване, наповнене цікавим змістом та новими формами діяльності його учасників, таке, що дасть позитивні результати.

Ми впевнені, що педагогічні колективи Корсунь-Шевченківського району надалі працюватимуть над удосконаленням педагогічного досвіду та спільно з лабораторією сільської школи Інституту педагогіки АПН України шукатимуть шляхи формування педагогічно доцільного навчально-виховного середовища в умовах сільської школи, де найвагоміша роль відводиться керівникові школи, учителеві, здатних забезпечити всі умови для розвитку особистості, заповнити життя дитини цікавим змістом та найефективнішими формами творчої діяльності.